

Lastevanemaid

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K 13266-2
PR 10

Kakskkeelsus

Mis on kakskkeelsus?

Kakskkeelsus algab siis, kui inimene oskab
~~produktseerida~~ ^{koostada}
~~hääldada~~ ^{hääldada} täiuslike mõtetega lauseid peale

oma emakeele ka mõnes teises keeles. Tavaliselt

on aga kakskkeelsuse definitsioonid range-

mad. Näiteks see, et kakskkeelne inimene

oskab kasutada kaht keelt peaaegu

kõikides olukordades, vähese või täiesti

ilma interperentsita – seda mõistet

selgitan allpool. Võib ka öelda, et kaks-

keelne inimene oskab äkki ühe minna

ühelt keelt teisele, kui ta ise tahab ja

olukord seda nõuab. Kõige rangem defi-

nitsioon on võib-olla see, et kakskkeelne

inimene identifitseerib (samastab) ennast

mõlema keelegrupiga.

(2)

Interferents on ühe keele mõju teisele keelele. Seda märgatakse intonatsioonis, sõnavaras, süntaksis jne. Interferents esineb rohkem kõnekeeles kui kirjakeeles ja peaaegu üldse mitte pühalikus või pidulikus keelekasutamises. See oleneb muudugi sellest, et ~~te~~ viimases kõnenvormis kõneleja pingutab end palju rohkem kui tavalisest rääkides. Kiisemuti nõuab kirjutamine järelemõtlemist rohkem kui jutustamine. Interferents on maksimaalne väikeste ~~väikeste~~ ^{vajalik} laste juures, mispärast on ~~tähtis~~ mitte ^{käsitada} ~~vaadata~~ väikeste laste keeltesegamist lohusena. Väiksest last on võimatu kahte keelt lahutada, sest different keelte vahel areneb alles hiljem. Absoluutne ~~et dif-~~

perents on aga võimatu, sest ^{keeled} alati mõjutavad üksteist. (3)

- Interperentsi vähendamiseks on kõige parem see, kui väike laps kasvab kahe keelega põhimõtte järgi: "üks inimene - üks keel". See tähendab seda, et üks inimene nägib alati lapsega ühte ja sedasama keelt, näit. ema nägib ühte keelt ja isa teist keelt või kodus on üks keel ja väljas liivakastis ja lasteaias on teine keel. Nii õpib laps kergemini kahe keeles vahet tegema.

Kuidas saab kakskeelseks?

Keeleõppimises tehakse vahet "loomuliku" õppimise ja "ebaloomuliku" õppimise (kodus vanemate käest) ja "ebaloomuliku" õppimise (koolipingis keeleõppimine) vahel. Kodune

(4)

keeleõppimist toob keelde kaasa
kõik need tunded ja väärtused sõnades,
nii nagu need esinevad ~~kodus~~ kodus
kontaktiloomises laste ja vanemate vahel.
Koolis on keeleõppimine rohkem mehaani-
line ja tavaliselt ei anna ~~ka~~ mitte nii
häid tulemusi kui loomulik keeleõppimine.
Kõõrast ^{keelt} ~~keelt~~ koolis õppides kasutame
selle õppimiseks oma emakeelt, D. A., et me
peame alguses õppima tõlkimise abil. Me
ei tee seda, kui me õpime keelt looma-
likult, näit. vanemate või sõpradega koos
mängides.

Kui laps algusest peale kuuleb kahte
keelt müllalt palju, siis õpib ta mui-
dugi kahte keelt paralleelselt. See võib
võtta rohkem aega kui teisel lapsel

b0 b1 b2 b3 b4 b5 b6 b7 b8
ühe keele õppimine. Kakskeelne laps (5)
jõuab aga varsti oma ükskeelsele
sõpradele järele. Juba 2-3-aastaselt
mäistab ta, et esineb kaks eristatavat keele-
süsteemi ja ta oskab neid valida vaja-
likku keelt vastava inimese järgi.

• Viimased ajal on keelteuurijad väit-
nud, et lastel peab olema emakeel
küllalt selge, enne kui nad on küpsed
teise keele õppimiseks. Räägitakse nn.

• "põhikeelest", mille oskus peab olema

• lapsel ~~siis~~ arenenud niikaugele, et ta
saab selles keeles väljendada abstraktseid
mõisteid.

• Mitmed uurimused näitavad, et
soodsaim vanus teise keele õppimiseks
on umbes kümneaastaselt. Emakeele^{oskus} on
siis küllalt stabiilne, mistõttu uue keele

b0 b1 b2 b3 b4 b5 b6 b7 b8 (6)
õppimine ei saa seda segada. On tehtud
katseid algkoolis, kus sisserännanute lapsed
on saanud esimesel kooliaastal õpetust
ainult emakeeles, s.o. nad õpivad emakeeles
lugema, mis on neile väga sobine. Teises
klassis peentuvad lapsed võõrkeelega kokku
ainult kõnes. Peamine õpetamine toimub
ikkagi emakeeles. Alles kolmandas klassis
õpivad lapsed võõrkeeles lugema ja kirju-
tama. Tulemuseks on, et need lapsed valit-
sevad nii emakeelt kui ka võõrkeelt
paremini kui need lapsed, kes olid saa-
nud algusest peale õpetust ^(ainult) võõrkeeles.

Tähtis on see asjaolu on, et suuremal
osal inimestel väheneb markantselt vähe-
neb keeleõppimisvõime umbes 10.-12. elu-
aastaks. Hiljem on raskem uut keelt käe-

b0 b1 b2 b3 b4 b5 b6 b7 b8
17
leikult ära õppida. Nii me näeme näit.
kuidas Eestiist tulnud põgenikud, kes siia-
jõudmisel olid vanemas eas kui ülal nime-
tatud, ikka veel lasevad kuulda „balti
murrakut“.

Poolkeelsus.

Nii kahe keele õppimine pole saanud
soodselt areneda, ~~see~~ siis võib tekkida
olukord, kus inimene ei oska ühtegi
keelt nii, et ta saaks neid kasutada
kõikides olukordades. Sel juhul on tege-
mist nn. poolkeelsusega. Keel on summi-
tud üksteist komplekteerima. Keelte kasuta-
mine haimub üksteisest eraldatult, näit.
nii, et ühte keelt saab kasutada ainult
kodus ja teist väljaspool kodu, ühiskonnas.
Kui allakse poolkeelse, siis on ka väga raske

8
rääkida abstraktsust ^{mõistest} ~~asjadest~~ tundeist, ning
keel on üldse väga vane. Me oleme ka kuulnud
traagilistest juhtumist, kus lapsed unu-
stavad oma emakeele rutem kui nende vake-
mad ^{jõuavad} ~~kuul~~ keelt ^{õppida} ~~juure~~ ^{õppida} ~~õppivad~~. Tekib olu-
kord, kus lapsed ja vanemad ei saa üks-
teisega rääkida, sest ~~puudub ühine lävi-~~
^{neil} ~~miskeel~~. pole enam ühist lävimiskeelt.

Kui hästi või halvasti kakskeelne
inimene valdab oma kaht keelt, oleneb
mitmest ^{tegurist} ~~asjast~~. Esiteks on igal inimesel
erinev keeleanne. Teiseks oleneb see sellest,
misesuguseid ^{võimalusi} ~~on~~ ^{keelte} mõlemate õppimises ja rääki-
mises. Näga tähtis on ka motivatsioon
kahe keele rääkimiseks. See on kahtlemata
kõige tugevam eestvedaja.

Huvitav nähtus on, et kakskeelne inimene

(9)

on väga kriitiline oma keeleoskuse suhtes. Ta arvab ise, et ta ei oska ühte ega teist korralikult ühte ega teist keelt, kuigi ühekeelsed inimesed mõlemast keelgrupid tema keelte oskust täielikult peaks kiitavad.

● Keel ja ~~id~~ identsus

- Pähtis osa inimese identsus ^(samaduses) on keele või keelte, mida ta räägib. & Me võiksime öelda, et identsus on kokkuvõtte kõigist neist ettekujutustest, mis inimesel on enda kohta - kas reaalsed või soovitud. Ühine keel
- Koos ^{inimesi} koos paremini kui miski muu, ja võõral maal saab ühine keel identsus-
kandjaks.

Emotsionaalne side keelega on väga tugev. Sellise ei mõelda ei mõelda niikaua, kui ümbruskonnas on seesaama keel kui on

(10)

temal endal; aga kui viibitakse võõras
ümbruses, võib igatsus- või isegi vajadus-
oma keele järele väga tundu olla. Lapse
esimesed kogemused maailmast on kalle
~~st~~ sõnastatud tema emakeeles. Tga sõna
on saanud oma väärtuse. Kui laps õpib
rääkima oma esimest keelt, siis õpib ta
alguses oma soove ja tundeid väljendama,
alles hiljem oma mõtteid. Teist keelt õppides,
eriti täiskasvanud eas, on olukord vastupidine
- keel saab intellektuaalse funktsiooni.
Küsitav ongi, kas teisena õpitud keel ~~ke~~
kunagi saab üle võtta sügavamad ^{to} ~~vikli-~~
~~ke~~ ~~tead~~ ~~te~~ tundeid väljendamine.

Ambivalentne - kahe vastupidise arengusuu-
raga - tunne/või koguni vihatoma emakeele
vastu, eriti naarte hulgas, on tavaline nähtus

Rootsis. See oleb mitmest asjaolust. Tihti-
lugu on emakeelel madal staatus, konfor-
mismõne - kohanemine vastava ühiskondliku
standardiga - ei luba, et keegi räägiks teist
keelt kui ümbruskond. Paljud sissearvanud
pundub ideoloogiline arusaamine ^{oma} emakeele
säilitamiseks. Paljudes kodudes on ^{emakeele} ~~palj~~ mingi
muu keele rääkimine rangelt keelatud. See
toob omakorda endaga kaasa konflikte, ~~eriti~~
jääb tunne, nagu ~~ei~~ üks ~~teine~~ keel ei ole
niipalju väärt kui on teine. Noored tahavad
alla nii nagu on nende sõbrad; ^{nad} ~~Noored~~ samas-
tavad ennast nendega ja selle tõttu ^{tahavad} ka oma
sõprade keelt rääkida. Alles siis, kui noor
^{oma arengus} on küllalt küpsenud, siis ta suudab
oma sõpradest erineda ja oma emakeelt
^{vajalikus} sobivas olukorras rääkida. Loodebavasti

b0 b1 b2 b3 b4 b5 b6 b7 b8
12
tunneb ta siis ~~isegi~~ ~~uhkust~~ mad
meelt või koguni uhkust oma päritolust.

Kakskeelsus toob endaga kaasa nii
rõõmu kui ~~mure~~ mure. Raskused koolis, kui
küllaldaselt ei osata õppikult, on arvata-
vasti noortel raskem probleem. Teiseks
probleemiks on vanemate raskus sulada
ühiskondsesse ühiskonda täisväärtilise
liikmena. Suurem osa probleeme olene-
vad aga rohkem topeltkultuurist, kui
üks^{nes} ~~kes~~ kakskeelsusest. Kakskeelse
positiivseks nähtuseks võime märkida kon-
taktivõimalusi eri traditsioonidega ja
eri maadega. Emakeele säilitamine
võimaldab head kontakti oma perekon-
naga ja oma kodumaaga. N.-E. Hanségård
ütleb: „Kakskeelne inimene pääseb üks-

keelsest rumalusest."

Lõpuks tahaksin veel lisada, et kaak-
keelsus pole see, mille me ise valime, vaid
see on olukord, kuhu me oleme ühel või
teisel ajendil sattunud. See on kehtiv
ka meie laste kohta. Sellepärast me
peame oma kaakeelsest olukorrast, selle
~~hüve~~ hüvedest ja pahedest, natsuma teha
nii palju positiivset, kui see on iga-
nes võimalik.

Leena Männik

(Järgmise "Lastevanemate nurga" pühen-
dame eesti keelt rääkimise aastale.)

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K. 13.9.66-1
PR 10